

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) รูปแบบการพัฒนาชุมชนอยู่ดีมีสุข กรณีศึกษา : บ้านคอนมัน อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ซึ่งผู้วิจัยได้แบ่งขั้นตอนการศึกษาออกเป็น 3 ระยะดังนี้

ระยะที่ 1 ระยะเตรียมการ เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้วิจัย ผู้นำชุมชน หัวหน้าครัวเรือนและเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานภาคีต่างๆ โดยมีรายละเอียดของกิจกรรมที่ดำเนินการดังนี้

กิจกรรมที่ 1 การสร้างสัมพันธ์กับชุมชน (Build-up Rapport) ซึ่งผู้วิจัยจะต้องลงพื้นที่เพื่อพบปะกับบุคคลต่างๆ ในชุมชนที่มีส่วนสำคัญและเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานวิจัยหรือประชาชนที่เป็นกลุ่มเป้าหมายของการวิจัย พูดคุยแนะนำตัวเองเพื่อให้ทุกฝ่ายได้ทราบถึงเป้าหมายและความต้องการการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในกิจกรรมการวิจัย อันจะช่วยให้ชาวบ้านเกิดความไว้วางใจ

กิจกรรมที่ 2 การสำรวจและการศึกษาชุมชน (Surveying and Studying Community) เป็นขั้นตอนการศึกษาข้อมูล ลักษณะทางกายภาพและแหล่งทรัพยากรต่างๆ ภายในชุมชน รวมถึงการศึกษาข้อมูลพื้นฐานด้านประชากร สังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม การเมืองและสิ่งแวดล้อม ซึ่งผู้วิจัยจะใช้แบบสัมภาษณ์ การสังเกต การจดบันทึก และถ่ายภาพสถานที่ต่างๆ ประกอบกับการศึกษาข้อมูลจากเอกสารหลักฐานจากหน่วยราชการหรือองค์กรพัฒนาที่เกี่ยวข้อง

กิจกรรมที่ 3 การเตรียมคนและเครือข่ายความร่วมมือ กิจกรรมนี้มุ่งเน้นให้เกิดความพร้อมในการดำเนินการวิจัย เช่น การเตรียมคนในชุมชน เป็นการเตรียมความพร้อมให้กับชาวบ้านเพื่อเป็นแกนนำในการปฏิบัติงานวิจัย ซึ่งในทางปฏิบัติจะมีการเตรียมคน 3 กลุ่ม คือ เตรียมคนในชุมชน เตรียมนักพัฒนา และเตรียมนักวิจัย

ประชากร ได้แก่ หัวหน้าครัวเรือนในอำเภอกันทรวิชัย จำนวน 10 ตำบล จำนวน 1,502 ครัวเรือน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่

1. หัวหน้าครัวเรือนในบ้านคอนมัน ตำบลขามเรียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 40 ครัวเรือน ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Random Sampling)

2. นักพัฒนาและกรรมการหมู่บ้าน จำนวน 13 คน

3. นักวิจัยหรือครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลขามเรียง จำนวน 13 คน

การสร้างเครื่องมือและการหาคุณภาพเครื่องมือวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแนวคำถาม เพื่อการสัมภาษณ์ เพื่อสำรวจและศึกษาชุมชน ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือขึ้นตามขั้นตอนดังนี้

1. ประมวลเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสำรวจและศึกษาชุมชน

2. กำหนดและเขียนแนวคำถามและนิยามคำศัพท์ในเชิงปฏิบัติการตามกรอบ

แนวคิด

3. สร้างแนวคำถามเพื่อการสัมภาษณ์ แล้วนำเสนอผู้เชี่ยวชาญพิจารณา

ตรวจสอบประเด็นต่างๆ ตลอดจนความถูกต้องด้านภาษาและนำมาปรับปรุงเป็นแนวคำถามสำหรับการสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์

4. การเก็บรวมข้อมูล ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

(Key Informants) ด้วยตนเอง

5. เก็บรวบรวมข้อมูลพร้อมตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ของแนว

คำถาม

ระยะที่ 2 ระยะดำเนินการวิจัย (Research Phase) ประกอบด้วยกิจกรรมที่สำคัญ ดังนี้

กิจกรรมที่ 1 การศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาชุมชน (Problem Identification and Diagnosis) ขั้นนี้จะเน้นการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากระยะที่ 1 และการให้การศึกษา กับชุมชน (Community Education Participatory -CEP) โดยการอภิปรายและถกปัญหา (Dialogue) เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับชาวบ้านทั้งในระดับบุคคลและกลุ่ม เพื่อประเมิน ปัญหาและความต้องการของชุมชน (Need Assessment) พร้อมกับการประเมินความเป็นไปได้ ด้านทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนและกำหนดรูปแบบการพัฒนาชุมชนอยู่ดีมีสุข

กิจกรรมที่ 2 การวิพากษ์โครงร่างหลักสูตร การพิจารณาความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบ (Project Appraisal and Identification) หลังจากการวิเคราะห์ปัญหาชุมชนแล้ว หัวหน้าครัวเรือนและนักวิจัยร่วมกันประเมินความต้องการของชุมชนและหาแนวทางแก้ไข ซึ่งความเป็นจริงแนวทางแก้ไขจะต้องมีหลายทางเลือก หัวหน้าครัวเรือนและนักวิจัยจะต้องร่วมกันตัดสินใจว่าแนวทางแก้ไขโดยวิธีใดเหมาะสมกับชุมชนหรือมีความเป็นไปได้มากที่สุด ซึ่งในขั้นตอนนี้หัวหน้าครัวเรือนจะเป็นผู้มีบทบาทในการกำหนดกิจกรรมที่จะดำเนินการ กิจกรรมในขั้นนี้เป็นกระบวนการตัดสินใจร่วมกันเพื่อคัดเลือกกิจกรรมที่จะต้องดำเนินการ

ประชากร ได้แก่

1. หัวหน้าครัวเรือนในอำเภอกันทรวิชัย จำนวน 10 ตำบล จำนวน 1,502 ครัวเรือน
2. ผู้เชี่ยวชาญสำหรับการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบ จำนวน 5 คน

ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่

1. หัวหน้าครัวเรือนในบ้านคอนมัน อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 40 ครัวเรือน ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Random Sampling)

2. นักพัฒนาและกรรมการหมู่บ้าน จำนวน 13 คน

3. นักวิจัยหรือครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลขามเรียง จำนวน 13 คน การสร้างและการหาคุณภาพเครื่องมือ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมเพื่อประเมินความเหมาะสมของโครงการ ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือขึ้นตามขั้นตอนดังนี้

1. ประมวลเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประเมินความเหมาะสมของโครงการ
2. กำหนดนิยามและเขียนนิยามเชิงปฏิบัติการตามกรอบแนวคิดในการประเมิน
3. เขียนข้อคำถามให้สอดคล้องกับกรอบแนวคิด แล้วนำเสนอผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจสอบประเด็นต่าง ๆ ตลอดจนความถูกต้องด้านภาษาและนำมาปรับปรุงเป็นแนวคำถามสำหรับการสัมภาษณ์แบบสนทนากลุ่ม
4. การเก็บรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ โดยให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินความเหมาะสมของโครงการที่ผู้ร่วมโครงการได้พัฒนาขึ้น
5. เก็บรวบรวมข้อมูลพร้อมตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ของแบบประเมิน

ระยะที่ 3 ระยะติดตามและประเมินผล (Monitoring and Evaluation Phase) เป็นขั้นตอนที่หัวหน้าครัวเรือนและนักวิจัยช่วยกันตรวจสอบข้อมูลที่เป็นผลการวิจัยว่าครบถ้วนและถูกต้องหรือไม่ แล้วจัดรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์และจัดเวทีชาวบ้านเพื่อนำเสนอผลการวิจัย เพื่อเรียนรู้ร่วมกันระหว่างคณะผู้วิจัยกับชุมชน รวมถึงการสานต่อให้ชาวบ้านนำผลการวิจัยไปดำเนินการแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาชุมชนต่อไป

ประชากร ได้แก่ หัวหน้าครัวเรือนในอำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 183 หมู่บ้าน จำนวน 1,502 ครัวเรือน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ หัวหน้าครัวเรือนในบ้านคอนมัน อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 40 ครัวเรือน ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Random Sampling)

การสร้างและการหาคุณภาพเครื่องมือ ในระยะที่ 3 เป็นการใช้แบบสอบถาม 2 ฉบับ ได้แก่

1. แบบสอบถามความอยู่ดีมีสุข เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ เพื่อประเมินความอยู่ดีมีสุข ซึ่งผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น ดังนี้

- 1.1 ประมวลเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนอยู่ดีมีสุข
- 1.2 กำหนดกรอบแนวคิดและนิยามเชิงปฏิบัติการ
- 1.3 เขียนข้อคำถามตามนิยามเชิงปฏิบัติการและตามกรอบแนวคิด ได้

แบบสอบถามความอยู่ดีมีสุขแบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป จำนวน 8 ข้อ เป็นแบบกาเครื่องหมายถูกและเติมคำลงในช่องว่าง ตอนที่ 2 ประเมินความอยู่ดีมีสุข ประกอบด้วย ข้อคำถาม 3 ด้าน คือ ด้านการเรียนรู้ที่เหมาะสม ภูมิปัญญาและเทคโนโลยี จำนวน 18 ข้อ ด้านเศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็ง จำนวน 13 ข้อ และด้านการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็ง จำนวน 17 ข้อ เป็นแบบประเมินแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ได้แก่ ระดับความอยู่ดีมีสุขมากที่สุดมาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด แล้วเสนอผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจสอบประเด็นต่างๆตลอดจนความถูกต้องด้านภาษาและนำมาปรับปรุงตามข้อเสนอแนะ ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ได้แก่

1.3.1 รศ.ดร.สุทธิพงษ์ หกสุวรรณ อาจารย์ประจำคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคามเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบความเที่ยงเชิงเนื้อหา โดยตรวจสอบความครบถ้วนของเนื้อหาตามกรอบแนวคิดและจุดประสงค์ของการวิจัย

1.3.2 ดร.สมยศ แก้วสุพรรณ อาจารย์ประจำบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดขอนแก่น เป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบความเที่ยงเชิงเนื้อหา โดยตรวจสอบความครบถ้วนของเนื้อหาตามกรอบแนวคิด และจุดประสงค์ของการวิจัย

1.3.3 ดร.เสฐียรพงษ์ ศิวินา ตำแหน่ง นักวิชาการสาธารณสุขชำนาญการ สำนักงานสาธารณสุขอำเภอเกษตรวิสัย เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง โดยตรวจสอบว่าแบบประเมินวัดพฤติกรรมและสมรรถนะด้านต่างๆ ได้ตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดตามหลักทฤษฎี

1.4 นำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับกลุ่มที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มเป้าหมายที่บ้านขี ตำบลขามเรียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 30 คน แล้วนำข้อมูลไปวิเคราะห์หาคุณภาพเครื่องมือและนำมาปรับปรุง พบว่า ได้ค่าอำนาจจำแนกรายข้อตั้งแต่ 0.38 ถึง 0.84 ซึ่งเป็นค่าที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($.05 r_{28} = .30$) และค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.87

1.5 จัดพิมพ์แบบสอบถามเป็นฉบับสมบูรณ์ และนำไปใช้กับกลุ่มเป้าหมายต่อไป

2. แบบสอบถามความพึงพอใจต่อรูปแบบการพัฒนาชุมชนอยู่ดีมีสุข เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ เพื่อประเมินความพึงพอใจต่อรูปแบบการพัฒนาชุมชนอยู่ดีมีสุข ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นตามขั้นตอนดังนี้

2.1 ประมวลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจต่อรูปแบบการพัฒนาชุมชนอยู่ดีมีสุข

2.2 กำหนดกรอบแนวคิดและนิยามเชิงปฏิบัติการ

2.3 เขียนข้อคำถามตามนิยามเชิงปฏิบัติการตามกรอบแนวคิด ได้แบบประเมินความพึงพอใจต่อรูปแบบการพัฒนาชุมชนอยู่ดีมีสุข จำนวน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านกระบวนการ/ขั้นตอนการจัดกิจกรรม จำนวน 5 ข้อ ด้านเจ้าหน้าที่และวิทยากร จำนวน 5 ข้อ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก จำนวน 5 ข้อ และด้านคุณภาพโครงการฯ จำนวน 5 ข้อ เป็นแบบประเมินแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ได้แก่ ระดับความพึงพอใจมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด แล้วเสนอผู้เชี่ยวชาญในข้อ 3) พิจารณาตรวจสอบประเด็นต่างๆ ตลอดจนความถูกต้องด้านภาษาและนำมาปรับปรุงตามข้อเสนอแนะ

2.4 จัดพิมพ์แบบสอบถามเป็นฉบับสมบูรณ์ และนำไปใช้กับกลุ่มเป้าหมายต่อไป

การดำเนินการวิจัยระยะที่ 3 ระยะที่ 3 เพื่อศึกษาผลการดำเนินกิจกรรมของ
ผู้เข้าร่วมโครงการฯ ที่มีต่อรูปแบบการพัฒนาชุมชนอยู่ดีมีสุข

1. แบบแผนการทดลอง การทดลองครั้งนี้ใช้รูปแบบหนึ่งกลุ่ม วัดก่อนและ
วัดหลังการทดลอง

O_1	X	O_2	กลุ่มทดลอง
เมื่อ O_1	แทน		การประเมินก่อนการใช้ชุดกิจกรรม
X	แทน		รูปแบบการพัฒนาชุมชนอยู่ดีมีสุข
O_2	แทน		การประเมินหลังการใช้ชุดกิจกรรม

2. ประชากร ได้แก่ หัวหน้าครัวเรือนในอำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม
จำนวน 183 หมู่บ้าน จำนวน 1,502 ครัวเรือน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ หัวหน้าครัวเรือนในบ้านคอนมัน หมู่ที่ 13 ตำบลขาม
เรียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 40 ครัวเรือน ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบ
หลายขั้นตอน (Multi-stage Random Sampling)

3. เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง

3.1 ชุดกิจกรรมที่ใช้เป็นคู่มือสำหรับผู้ดำเนินการวิจัย จำนวน 16 ชุด

3.2 สื่อประกอบการอบรม

3.3 แบบสอบถามการอยู่ดีมีสุขหรือคุณลักษณะต่างๆ ของเข้าผู้ร่วมวิจัย
เป็นการประเมินก่อนและหลังการอบรม

3.4 แบบสอบถามพึงพอใจที่มีต่อรูปแบบการพัฒนาชุมชนอยู่ดีมีสุข

4. การดำเนินการวิจัย

4.1 นำหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ถึงกำนัน
ตำบลขามเรียง เพื่อขออนุญาตใช้และประเมินผลการใช้รูปแบบการพัฒนาชุมชนอยู่ดีมีสุข

4.2 ประชุมนิเทศและชี้แจงการดำเนินงานตามรูปแบบการพัฒนาชุมชนอยู่ดีมีสุข
แก่หัวหน้าครัวเรือนและผู้เข้าร่วมโครงการฯ

4.3 ประเมินความอยู่ดีมีสุขรายครัวเรือนก่อนการดำเนินงานตามรูปแบบการ
พัฒนาชุมชนอยู่ดีมีสุข

4.4 ดำเนินงานตามรูปแบบการพัฒนาชุมชนอยู่ดีมีสุข ตั้งแต่วันที่ 14 พฤษภาคม 2553 ถึงวันที่ 27 สิงหาคม 2553 (ดังแสดงในตารางภาคผนวก จ)

4.5 ประเมินความอยู่ดีมีสุขรายครัวเรือนและความพึงพอใจ หลังการดำเนินงานตามตามรูปแบบการพัฒนาชุมชนอยู่ดีมีสุข ในวันที่ 30 สิงหาคม 2553

4.6 ตรวจสอบความถูกต้องของแบบสอบถาม ลงรหัสและนำไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 ข้อมูลพื้นฐาน วิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

5.2 แบบสอบถามความอยู่ดีมีสุข วิเคราะห์โดยใช้ t -test

5.3 เกณฑ์การให้คะแนนการตอบแบบสอบถาม ดังนี้

ข้อคำถามเชิงบวก

มากที่สุด	กำหนดให้คะแนน	5	คะแนน
มาก	กำหนดให้คะแนน	4	คะแนน
ปานกลาง	กำหนดให้คะแนน	3	คะแนน
น้อย	กำหนดให้คะแนน	2	คะแนน
น้อยที่สุด	กำหนดให้คะแนน	1	คะแนน

ข้อคำถามเชิงลบ

มากที่สุด	กำหนดให้คะแนน	1	คะแนน
มาก	กำหนดให้คะแนน	2	คะแนน
ปานกลาง	กำหนดให้คะแนน	3	คะแนน
น้อย	กำหนดให้คะแนน	4	คะแนน
น้อยที่สุด	กำหนดให้คะแนน	5	คะแนน

เกณฑ์การแปลความหมายค่าเฉลี่ยความคิดเห็นในแบบประเมิน ความเหมาะสมของโครงการ ฯ และความอยู่ดีมีสุข หาได้ดังนี้

$$\frac{\text{ค่าสูงสุด} - \text{ค่าต่ำสุด}}{\text{จำนวนช่วง}} = \frac{5-1}{5} = 0.80$$

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่	4.21-5.00	หมายถึง	เหมาะสมมากที่สุด
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่	3.41-4.20	หมายถึง	เหมาะสมมาก
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่	2.61-3.40	หมายถึง	เหมาะสมปานกลาง
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่	1.81-2.60	หมายถึง	เหมาะสมน้อย
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่	1.00-1.80	หมายถึง	เหมาะสมน้อยที่สุด

เกณฑ์การแปลความหมายค่าเฉลี่ยความพึงพอใจต่อรูปแบบการพัฒนา
ชุมชนอยู่ดีมีสุข มีดังนี้

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่	4.21-5.00	หมายถึง	ความพึงพอใจมากที่สุด
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่	3.41-4.20	หมายถึง	ความพึงพอใจมาก
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่	2.61-3.40	หมายถึง	ความพึงพอใจปานกลาง
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่	1.81-2.60	หมายถึง	ความพึงพอใจน้อย
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่	1.00-1.80	หมายถึง	ความพึงพอใจน้อยที่สุด

6. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

6.1 สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

6.2 สถิติเชิงอ้างอิง (Inferential Statistics) ได้แก่ Paired t -test